

Sygn. akt IV CSK 449/11

POSTANOWIENIE

Dnia 19 kwietnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Anna Kozłowska

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku S. S.
przy uczestnictwie M. B.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 19 kwietnia 2012 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego
z dnia 9 czerwca 2011 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

W sprawie o podział majątku wspólnego Sąd pierwszej instancji postanowieniem wstępnym z dnia 10 września 2009 r. stwierdził nieważność w całości umowy majątkowej małżeńskiej, zawartej w formie aktu notarialnego pomiędzy wnioskodawcą a uczestniczką postępowania w dniu 1 sierpnia 1994 r. Uznał, że nieważność w całości umowy uzasadnia to, że stworzyła ona między małżonkami ustrój majątkowy nie znany prawu polskiemu, ponieważ z mocy tej umowy miały powstać trzy masy majątkowe, a wśród nich także i majątek wspólny, którego nie da się pogodzić z ustrojem rozdzielności majątkowej. W konkluzji Sąd ten uznał, że w wyniku sprzeczności umowy z ustawą, a mianowicie z art. 47 § 1 k.r.i.o., umowa stron jest w całości nieważna wobec ustalenia nią stosunków majątkowych w sposób sprzeczny z tym przepisem.

W wyniku uwzględnienia w części apelacji przewodniczącej prawnej obecnego uczestnika postępowania Sąd drugiej instancji, postanowieniem z dnia 9 czerwca 2011 r., zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że stwierdził nieważność małżeńskiej umowy majątkowej w części, a mianowicie dotyczącej zapisu: "... z wyjątkiem majątku nabytego bezpłatnie lub gdy spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowią", a w pozostałym zakresie oddalił apelację.

Sąd odwoławczy zaaprobował stanowisko, uznając za prawidłowe ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji oraz jego ocenę prawną, iż umowa utworzyła ustrój majątkowy nieznanym polskiemu prawu poprzez niedopuszczalne zastrzeżenie kombinacji łączącej wspólność majątkową z rozdzielnością majątkową małżonków.

Przyjmując niemożność skutecznego konstruowania umów małżeńskich łączących w sobie cechy kilku rodzajów ustrojów majątkowych Sąd drugiej instancji uznał jednak, że przedmiotowa umowa jest nieważna tylko w części obejmującej zapis wskazany w sentencji postanowienia, ponieważ okoliczności sprawy wskazują, że bez zakwestionowanego zapisu umowa byłaby zawarta i w pozostałej części jest ona zgodna z obowiązującymi w chwili jej zawarcia przepisami. W ocenie Sądu odwoławczego, w świetle zgromadzonego materiału dowodowego

nie można dojść do wniosku, że bez postanowienia umowy dotkniętego nieważnością czynność prawna w ogóle nie zostałaby dokonana, a zatem z mocy art. 58 § 3 k.c. umowa pozostaje w mocy co do pozostałej części. Powołując się na pobudki zawarcia umowy określone przez wnioskodawcę w skardze kasacyjnej Sąd Okręgowy uznał, że strony bezsprzecznie miały zamiar zawarcia umowy o rozdzielnosci majątkowej małżeńskiej i zawarłyby umowę wyłączającą wspólność majątkową nawet bez zapisu uznanego przez Sąd za nieważny, a to wobec prowadzonej przez wnioskodawcę działalności gospodarczej, a także sytuacji materialnej jego i uczestniczki postępowania.

Wnioskodawca zaskarżył w całości postanowienie Sądu drugiej instancji, opierając skargę kasacyjną na obu podstawach kasacyjnych.

W ramach podstawy pierwszej zarzucił naruszenie art. 58 § 1 i § 3 k.c. wskutek nieuzasadnionego uznania, że nieważnością objęta jest tylko część czynności prawnej, co powoduje, że „...treść zachowanego aktu notarialnego...” jest sprzeczna z wolą stron.

Zarzuty mieszczące się w ramach drugiej podstawy kasacyjnej obejmują naruszenie art. 233 k.p.c. w zw. z art. 234 k.p.c., polegające na wysnuciu wniosków, z przekroczeniem granic swobodnej oceny, co do zgodności z zamiarem stron pozostałej części umowy z naruszeniem przepisu art. 65 § 2 k.c.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej wnioskodawca zarzuca, że w postępowaniu sądowym nie badano woli i zgodnego zamiaru stron oraz celu zawarcia umowy, jednoznacznie przyznając zarazem, że zamiarem stron było obejście przepisów dotyczących nabywania nieruchomości przez cudzoziemców oraz zabezpieczenie przed ewentualnymi roszczeniami finansowymi Skarbu Państwa w razie stwierdzenia nieprawidłowości w prowadzonej przez wnioskodawcę działalności gospodarczej.

Uczestnik postępowania wniósł odpowiedź na skargę kasacyjną wnioskodawcy, która jednak została zwrócona pełnomocnikowi uczestnika zarządzeniem przewodniczącego z dnia 15 września 2011 r. (k. 410 akt).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na uwzględnienie, co skutkowało obowiązkiem jej oddalenia.

Zarzuty naruszenia przepisów procesowych zgłoszone w ramach drugiej podstawy kasacyjnej nie pozwalały na uznanie za usprawiedliwioną tej podstawy kasacyjnej.

Po pierwsze, skarżący nie twierdzi nawet, aby zarzucane naruszenie art. 233 k.p.c. w zw. z art. 234 k.p.c. mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, co jest niezbędnym elementem uznania za usprawiedliwioną drugiej podstawy kasacyjnej wobec brzmienia art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.

Po wtóre uzasadnienie zarzutu naruszenia wskazanych przepisów k.p.c. zawiera wewnętrzną sprzeczność, ponieważ skarżący zarzuca najpierw naruszenie granic swobodnej oceny dowodów i wysnuć wniosków w sposób przekraczający te granice, by zaraz dalej zarzucić brak przeprowadzenia w obu instancjach postępowania dowodowego odnośnie do oceny zgodnego zamiaru stron co do części czynności prawnej.

Po trzecie, zarzuty naruszenia art. 233 k.p.c. i art. 234 k.p.c. nie mogą odnieść skutków w postępowaniu kasacyjnym, ponieważ z mocy art. 398³ § 3 k.p.c. ocena dowodów i dokonanych ustaleń faktycznych została z woli ustawodawcy wyłączona poza zakres dopuszczalnej kontroli kasacyjnej, dlatego zarzuty te nie mogą być podstawą skargi kasacyjnej.

W tym stanie rzeczy oceny zarzutów naruszenia przepisów prawa materialnego należało dokonać z uwzględnieniem stanu faktycznego sprawy, będącego podstawą orzekania dla Sądu drugiej instancji.

Chybiony okazał się zarzut naruszenia art. 58 § 1 k.c., ponieważ brzmienie uzasadnienia tego zarzutu skarżącego, sformułowanego w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej, w istocie dowodzi, że skarżący kwestionuje wyłącznie zastosowanie przez Sąd drugiej instancji art. 58 § 3 k.c.

Sąd drugiej instancji uznał nieważność czynności prawnej, która stworzyła ustrój majątkowy nie znany polskiemu prawu wskutek przyjęcia niedopuszczalnej

kombinacji elementów dwóch ustrojów majątkowych, mającej prowadzić do wykreowania trzech mas majątkowych, co spowodowało zastosowanie przez Sąd przepisu art. 58 § 1 k.c. Taka kwalifikacja przedmiotowej czynności i zastosowanie art. 58 § 1 k.c. było w pełni uzasadnione nie tylko z powodu sprzeczności zawartej umowy z obowiązującym prawem, ale również z tego powodu, że umowa zawarta w dniu 1 sierpnia 1994 r. w formie aktu notarialnego miała także na celu obejście polskiego prawa, co sam skarżący przyznaje aż dwukrotnie w swojej skardze kasacyjnej na k. 385 i 387 akt.

Nie okazał się również trafny zarzut naruszenia art. 58 § 3 k.c. Przepis ten ogranicza sankcję nieważności czynności prawnej, zawierającej elementy kilku umów, tylko do jej niektórych nieistotnych postanowień, dotkniętych nieważnością (a nawet części tzw. podzielnej czynności prawnej), postanawiając, że w pozostałej części czynność pozostaje w mocy, jeżeli tylko z okoliczności nie wynika, że bez dotkniętych nieważnością postanowień strony nie dokonałyby jej, co oczywiście jest kwestią ustaleń faktycznych, niepodlegających kontroli kasacyjnej.

Tymczasem Sąd drugiej instancji wyraźnie ustalił, że okoliczności sprawy wskazują, iż nawet bez końcowego zapisu wprowadzającego wyjątek od wyłączenia wspólności ustawowej umowa byłaby zawarta w pozostałym zakresie, znajdującym oparcie w obowiązujących w chwili jej zawierania przepisach prawa rodzinnego. W ocenie Sądu odwoławczego brak jest w sprawie okoliczności, w świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, aby przyjąć, że bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność prawna w ogóle nie zostałaby dokonana. Sąd ten ustalił i swoje stanowisko przekonywająco uzasadnił, że argumenty wnioskodawcy co do pobudek zawarcia umowy jednoznacznie wskazują, iż strony bezsprzecznie miały zamiar zawarcia umowy o rozdzielności majątkowej małżeńskiej. Te ustalenia faktyczne nie podlegają kontroli kasacyjnej, a zatem pozostanie w mocy części czynności prawnej na podstawie art. 58 § 3 k.c. jest następstwem ustalenia przez Sąd, że uwzględniając konkretne okoliczności w jakich dokonano zawarcia umowy (przyznane dwukrotnie przez skarżącego w skardze kasacyjnej), rozsądnie ocenione przez Sąd odwoławczy, trafne jest ustalenie Sądu drugiej instancji, że strony zawarłyby tę

umowę także i bez nieważnych jej postanowień. Zważyć nadto należy, że nieważnością nie są dotknięte essentialia negotii umowy tworzącej ustrój rozdzielności majątkowej, do stworzenia którego dążył usilnie sam skarżący, wskazując dwukrotnie w skardze kasacyjnej na motywy obejścia w ten sposób niekorzystnych dla niego przepisów polskiego prawa obowiązujących w dacie zawarcia umowy.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.